

Dr hab. Małgorzata Nowak
Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej
w Lublinie
Dziedzina: sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna: dyrygentura

Lublin, 25.02.2019 r.

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia doktora sztuki dla mgr Anety Czech,
w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej dyrygentura,
wszczętego przez Radę Wydziału Edukacji Muzycznej Akademii Sztuki w Szczecinie**

Zleceniodawca:

Wydział Edukacji Muzycznej Akademii Sztuki w Szczecinie; zlecenie pismem z dnia 18.02.2019 r., podjęte w związku z Uchwałą nr 5 2017/18 z dnia 19.06.2018 r. w sprawie powołania na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr Anety Rutkowskiej (od 6.07.2018r. zmiana nazwiska na Czech) ; pismo z dnia 19.06.2018 r. na podstawie Ustawy z dnia 14.03.2003 roku tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zmianami oraz par. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dn. 15 stycznia 2004r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich i habilitacyjnych oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. nr 15, poz. 128 ze zmianami).

Dorobek artystyczny, naukowy, dydaktyczny i organizacyjny mgr Anety Czech został pozytywnie oceniony przez Radę Wydziału podczas procedury wszczęcia przewodu doktorskiego.

Na pracę doktorską mgr Anety Czech pt. „Muzyczny obraz wybranych modlitw codziennych we współczesnej polskiej literaturze chóralnej w interpretacji chóru młodzieżowego” złożyły się:

1. Dzieło artystyczne w postaci płyty DVD z zarejestrowanym programem koncertu zaprezentowanego w ramach cyklu Barwy muzyki – a cappella i nie tylko, który odbył się 21.10.2018r. w Kościele p.w. Św. Kazimierza Królewicza w Białymstoku
2. Opis dzieła artystycznego w postaci pracy pisemnej oraz jego rejestracji na płycie CD, przygotowanej pod kierunkiem promotora – dr hab. Anny Olszewskiej

Koncert w ramach przewodu doktorskiego mgr Anety Czech odbył się w dniu 21.10.2018 roku w Kościele p.w. Św. Kazimierza Królewicza w Białymstoku, składał się z dwóch części, a jego program przedstawiał się następująco:

Część pierwsza

Beata Sibrecht – *Ojcze nasz*

Tadeusz Szeligowski - *Ave Maria*

Jan Krutul – *Angele Dei* (prawykonanie)

Piotr Grinholc - *Symbolum Apostolorum* (prawykonanie)

Wykonawcy:

Chór Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Białymstoku

Organy – Damian Sorota

Część druga

Ernest Kamil Sienkiewicz – *Dekalog* (prawykonanie)

Wykonawcy:

Chór Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Białymstoku

Chór Kameralny *Con Spirito* przy Wyższej Szkole Medycznej w Białymstoku

Dorota Pietruczuk – Kalinowska – mezzosopran

Maciej Dziemiańczuk – tenor

Zespół instrumentalny

Ernest Kamil Sienkiewicz, Arek Grygo – instrumenty klawiszowe

Adrian Woronowicz – instrumenty perkusyjne

Karol Sypytkowski - gitara basowa

Michał Kalinowski – saksofon sopranowy i tenorowy

Całością koncertu dyrygowała Aneta Czech.

Mgr Aneta Czech jest dyrygentką młodego pokolenia, wyrosłą z białostockiego, prężnego amatorskiego ruchu chóralnego. W sposób szczególny związała się z chóralistyką szkolną, prowadząc od 2011 roku chór licealny Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Białymstoku. Repertuar przedstawiony podczas koncertu składał się z kompozycji, które napisane zostały do tekstów modlitw codziennych – *Ojcze nasz*, *Zdrowaś Mario*, *Aniele Boży*, *Skład Apostolski* i *Dziesięć przykazań*.

Doktorantka oparła program swojego koncertu na utworach kompozytorów współczesnych – przy czym dokonała wyboru spośród kompozycji tych, już istniejących *Ojcze nasz* - Beaty Sibrecht i *Ave Maria* – Tadeusza Szeligowskiego oraz, aby w pełni zrealizować swoją koncepcję dzieła artystycznego, zaprosiła do współpracy kompozytorów, którzy stworzyli utwory specjalnie na jego potrzeby. Byłam obecna na koncercie doktorskim i miałam okazję usłyszeć wszystkie wykonania w warunkach kościoła - naturalnych dla wybrzmienia tego rodzaju kompozycji. Koncert rozpoczął 24 osobowy chór dziewczęcy Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2

w Białymstoku. Zespół od początku zaprezentował dużą kulturę dźwięku, spójność brzmienia, jednolitą barwę i dobrą intonację. W 4-głosowym *Ojcze nasz* – Beaty Sibrecht z dużą swobodą wokalną skonstrastowane zostały fragmenty kantylenowy i ostinatowy, pozostawiając u słuchacza bardzo dobre wrażenie. Poprzez staranną realizację tekstu i wyrazistą dykcję w chórze, dyrygentka uzyskiwała w wykonaniu ciekawe efekty wyrazowe. Niewielkie zachwianie intonacji pojawiło się na odcinku t. 10 – 12 w partii sopranu I i II. *Ave Maria* Tadeusza Szeligowskiego to 3-głosowy utwór o rozległym ambitusie (fis – g2), w którym zespół miał okazję pokazać nasycone, piękne brzmienie głosów w niskim rejestrze, co zasługuje na podkreślenie. W realizacji tej kompozycji dał się zauważyć dominujący chwilami głos sopranowy, który wzmacniany w akustyce kościelnej stanowi często problem w prezentacjach chóralnych. W utworze *Angele Dei* Jana Krutula (utwór 4-głosowy), bardzo trudnym i wymagającym koncentracji ze względu na długie odcinki prowadzone we współbrzmieniach sekundowych, krzyżowanie się głosów i długie frazy zauważało się duże skupienie i zaangażowanie wszystkich chórzystek, co zaowocowało piękną prezentacją. Dodam, że kompozytor był obecny na koncercie.

Kończący występ chóru licealnego utwór *Symbolum Apostolorum* Piotra Grinholca przeznaczony na 2-głosowy chór i organy został wykonany przez zespół brawurowo. Pokazał jego szerokie możliwości brzmieniowe i dynamiczne (od pp – do ff) jak i w zakresie operowania skalą przez poszczególne głosy chóralne (sopran II g-f2, sopran I b-a2). Partia organów – równorzędna w stosunku do partii wokalne w części posiada znamiona formy toccatowej i jest niezwykle wirtuozowska. Została wykonana przez Damiana Sorotę bardzo sprawnie technicznie i w pełnym kontakcie z dyrygentką, niemniej jednak we fragmencie od „Creatorem caeli...” do „Dominum nostrum” daje się zauważyć brak pionowej synchronizacji partii chóru i organów, co jednak nie zaważyło na ogólnym dobrym wrażeniu. Podczas wykonania *Symbolum Apostolorum* zostały zachowane bardzo dobre proporcje brzmieniowe między chórem i organami. Na podkreślenie zasługuje dbałość doktorantki o dobór miejsca koncertu tak, aby partia organów w *Symbolum Apostolorum* mogła zostać wykonana na instrumencie piszczałkowym – oraz w przestrzeni kościoła o niedużym pogłosie.

Każdy z zaprezentowanych w I części koncertu utworów został przez dyrygentkę dobrze ukształtowany od strony formalnej oraz z trafnym oddaniem charakteru. Pełne kontemplacyjnego nastroju i modlitewnego charakteru *Ojcze nasz*, *Ave Maria* i *Angele Dei* kontrastowały z zaśpiewanym żywiołowo, dynamicznie i z dużą ekspresją *Symbolum Apostolorum*. Wykonanie utworów cechowała poprawna intonacja, precyzja rytmiczna, dobre zakomponowanie przebiegu energetycznego i właściwe budowanie kulminacji – i to w odniesieniu do każdej z kompozycji oddzielnie, jak również do całego przebiegu tej części koncertu. Tekst został podany wyraziście i z dużą dbałością o prozodię. Chór pokazał szeroki wolumen brzmienia, a całość została wykonana z dużym zaangażowaniem chórzystek i emocjonalnym potraktowaniem tekstu. Dyrygentka z wyczuciem wyczekiwała pogłos kościoła – czym wykorzystała akustykę dla uzyskania jak najlepszego efektu muzycznego

wykonywanych utworów. Podawała dźwięki głosem, posługując się kamertonem, zaprezentowała dobrą technikę dyrygencką.

Całość wykonania pozostawiła jak najlepsze wrażenie, a na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo dobra emisja głosu w chórze: dojrzała barwa wokalna, spójność brzmienia głosów, nasycenie dźwięku we wszystkich rejestrach, ujednolicone samogłoski i konsekwentne utrzymanie bliskiej pozycji głosu. Jest to dowód bardzo dobrego warsztatu emisyjnego mgr Anety Czech oraz bogactwa środków i stosowanych metod pracy. Doktorantka efekt ten uzyskuje w bardzo krótkim czasie, bo zaledwie 2.5 letniego cyklu kształcenia chórzysty licealisty, jednocześnie – z dobrym skutkiem skupiając wokół siebie młodzież i budząc zainteresowanie literaturą chóralną, również tą współczesną. Wszystko to świadczy o szczególnych charakterologicznych predyspozycjach dyrygentki, o wytrwałości, sile przekonywania i atrakcyjności jej przekazu dla młodzieży, co mogę stwierdzić z pełną odpowiedzialnością jako dyrygent pracujący od 25 lat z chórem licealnym w III LO im. Unii Lubelskiej w porównywalnym co do wielkości mieście – Lublinie.

Po krótkiej przerwie technicznej pojawiły się: Chór Kameralny *Con Spirito* pracujący przy Wyższej Szkole Medycznej w Białymstoku, Chór Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Białymstoku (w składzie 20 sopranów, 15 altów i 6 barytonów), dwoje solistów oraz zespół instrumentalny i zabrzmiało prawykonanie *Dekalogu* - Ernesta Kamila Sienkiewicza. (Kompozytor był obecny podczas koncertu – jako członek zespołu instrumentalnego realizował partię instrumentów klawiszowych.)

Utrzymana w stylu muzyki *modern gospel* oraz *praise and worship* kompozycja składa się z 11 części, opisujących muzycznie *Dziesięć przykazań*. Przeznaczona jest na chór 3-głosowy mieszany (z wyjątkiem części LOVE i FINAL, gdzie zastosowana została 4-głosowa faktura chóralna), dwoje solistów i zespół instrumentalny. Partie instrumentalne tworzą akompaniament stanowiący tło dla kontrastujących z nimi partii wokalnych, poszczególne instrumenty realizują części improwizowane (saksofon sopranowy, saksofon tenorowy, instrumenty klawiszowe, perkusja). Kompozytor w utworze posłużył się anglojęzycznymi tekstami z Nowego i Starego Testamentu, rozszerzył je o rozważania na temat *Dziesięciu przykazań* z Katechizmu Kościoła Katolickiego oraz teksty własne. We fragmentach *Wstęp* i w części *Przykazanie Szóste* pojawiają się fragmenty w języku polskim. Tempa poszczególnych części warunkuje modlitewny charakter utworu.

Dyrygentka sprawnie zapanowała nad formą tej obszernej kompozycji i wykazała się dużą dbałością o realizowanie właściwych temp poszczególnych części. Odpowiednio ukształtowała proporcje brzmieniowe między chórem i zespołem instrumentalnym przy zastosowaniu nagłośnienia wyłącznie dla solistów, instrumentów klawiszowych i gitary basowej (choć zwróciła uwagę wybijającą się we fragmentach o dynamice piano partia perkusji - co bardziej uwidoczniło się w nagraniu z koncertu niż podczas słuchania w warunkach kościoła). Poza tym we wszystkich fragmentach utworu instrumentalni dyskretnie towarzyszyli chórowi i solistom, w czym wykazali się wyjątkową dbałością

o zachowanie proporcji dynamicznych. Chór zaprezentował właściwą stylowi *gospel* emisję głosu w połączeniu z towarzyszącym śpiewaniu ruchem ciała. Swoje partie wykonywał ze swobodą, czym dyrygentka pokazała skuteczność stosowanych metod pracy nad techniką wokalną, a także w dostosowaniu brzmienia zespołu do charakteru wykonywanego utworu. Zwróciło uwagę homogeniczne brzmienie chóru, co dało szczególnie dobry efekt w przebiegach unisono i to zarówno poszczególnych głosów chóralnych jak i całego zespołu. W całości wykonania widać efekt dbałości o wyrazistość tekstu słownego (zarówno w języku polskim jak i angielskim). Właściwie też skonstrastowane zostały kolejne części utworu i to zarówno pomiędzy sobą jak i w ich wewnętrznym przebiegu. We fragmentach Przykazanie Piąte *Nie zabijaj* i Przykazanie Szóste *Nie kradnij* doprowadza dyrygentka do dobrego skulminowania napięcia muzycznego, a wszystko zgodnie z tekstem słownym i bardzo trafną ilustracją muzyczną tego fragmentu zawartą w partyturze. W części Przykazanie Czwarte (tekst „that your days...” do „... giving you”) i Przykazanie Dziewiąte i Dziesiąte (tekst od „you shall not covet...” do „...neighbor’s goods”) dało się zauważyć w partii chóru przyspieszanie, co spowodowało brak jednoczesności jej realizacji z zespołem instrumentalnym. Natomiast soliści z dużym wyczuciem prowadzili dialog muzyczny z chórem i towarzyszącymi im instrumentami (choć nie byli w kontakcie wzrokowym z pozostałymi wykonawcami ani dyrygentką – zastosowane zostały odsłuchy). Swoje partie wykonali z dbałością o realizację wszystkich elementów dzieła i zgodnie ze stylistyką kompozycji. Na podkreślenie zasługują lekko osiągane wysokie dźwięki i swobodne operowanie rejestrem falsetowym przez tenora (może trochę za cicho – w początkowym fragmencie części *Przykazanie Szóste*) oraz ciepła i stopliwa barwa głosu obojga solistów. Całość wykonania *Dekalogu* charakteryzował zgodny ze stylistyką muzyki *gospel* – radosny , a zarazem modlitewny nastrój, w pełni oddany w naturalnej kreacji młodych chórzystów i solistów.

Prezentacja koncertowa spotkała się z bardzo dobrym przyjęciem. Dzięki udziałowi dwóch chórów o różnym charakterze, zróżnicowaniu repertuaru pod względem stylu i faktury oraz dzięki walorom wykonania, koncert utrzymał licznie przybyłą publiczność żywo reagującą w stałym napięciu uwagi i zainteresowaniu.

Doktorantka poprzez prezentację dzieła artystycznego pokazała, że realizuje się już w różnego rodzaju - nawet bardzo odległych stylach muzycznych, czym potwierdziła swoje kompetencje dyrygenckie. Obrany temat dzieła zrealizowała w sposób atrakcyjny i nowatorski, zaprezentowała utwory prapremierowe, (w tym *Dekalog* z obszernymi fragmentami improwizowanymi) wszystkie powstałe z Jej inicjatywy. Przeznaczone na chóry młodzieżowe głosów równych i zespoły mieszane stanowią bardzo cenny nabytek repertuarowy dla tego rodzaju zespołów.

Całość prezentacji przyjmuję i uważam ją za spełniającą wymagania stawiane kandydatom do uzyskania stopnia doktora w dyscyplinie artystycznej : Dyrygentura.

Uzupełnieniem dzieła artystycznego zaprezentowanego 21.10.2018 roku w Białymstoku jest jego opis pt. „Muzyczny obraz wybranych modlitw codziennych we współczesnej polskiej

literaturze chóralnej w interpretacji chóru młodzieżowego". Praca składa się z czterech rozdziałów zawartych na 120 stronach, jest poprzedzona *Wstępem*, a zakończona *Wnioskami końcowymi*. Rozdział I przedstawia założenia metodologiczne rozprawy. Rozdział II zawiera omówienie znaczenia modlitwy w życiu człowieka. Autorka zwraca w nim uwagę na proces kształtowania się duchowości oraz stosunku do religii, a zwłaszcza modlitwy od okresu dzieciństwa po czas dojrzewania człowieka. Poruszone zagadnienie jest niezwykle istotne w kontekście wykonywania i interpretacji przez młodzież licealną literatury sakralnej. Rozdział III prezentuje utwory stanowiące dzieło artystyczne, omówiona jest tu ich forma oraz poszczególne elementy z punktu widzenia wykonawczego. Użyte w utworach teksty, są przetłumaczone i poddane analizie, a informacje te poprzedza prezentacja sylwetek kompozytorów. Treści zawarte w rozdziale świadczą o szerokiej wiedzy teoretycznej jak i praktycznej doktorantki, która potrafiła dostrzec w partyturach utworów praktycznie wszystkie problemy wykonawcze i je omówić. Przedstawiona analiza jest dogłębna i poparta przykładami nutowymi. Rozdział IV zawiera treści odnoszące się do specyfiki pracy z chórem młodzieżowym, autorka wskazuje na kulturotwórcze i społeczne korzyści płynące z funkcjonowania chóru w placówce szkolnej, omawia okres adolescencji, trudny czas formowania się tożsamości osobistej i społecznej młodego człowieka, podejmuje kwestię funkcji jaką w stosunku do ucznia spełnia chór szkolny. Wskazuje na korzyści związane z udziałem w śpiewie zespołowym i wynikającym z tego nabywaniem przez chórzystę kompetencji społecznych, a także tych czysto muzycznych. Omawia szereg zadań jakie realizuje dyrygent XXI wieku i odnosi to do pracy z prowadzonym przez siebie chórem, dzieląc się wieloma trafnymi, wynikającymi z praktyki własnej spostrzeżeniami. W części *Emisja głosu* autorka podaje informacje z zakresu budowy i funkcjonowania narządu głosu, znajdujemy w niej również odniesienia do praktyki własnej w zakresie kształtowania techniki wokalne w chórze. W zakończeniu rozdziału omawia ogólne zasady doboru repertuaru skupiając się na tych dotyczących chóru szkolnego. Poprzez treści zawarte w IV rozdziale autorka wskazuje na swoje kompetencje poparte doświadczeniem własnym oraz dużą ilością literatury przedmiotu (90 pozycji), również tej aktualnej - wydanej w ostatnich latach. Pracę zamykają wnioski końcowe. Język pracy jest poprawny, a treści zostały omówione w sposób zwięzły i logiczny.

Całość uzupełnia bogata bibliografia, wykaz przykładów nutowych, rysunków i tabel oraz aneksy, obejmujące: kwestionariusz wywiadu z wnuczką Tadeusza Szeligowskiego Panią Bogumiłą Szeligowską – Wójtecką i zdjęcie nagrobka Tadeusza Szeligowskiego.

Pracę pisemną mgr Anety Czech w postaci dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie DVD oraz jego opisu pod tytułem „Muzyczny obraz wybranych modlitw codziennych we współczesnej polskiej literaturze chóralnej w interpretacji chóru młodzieżowego” przyjmuję i oceniam pozytywnie. Stwierdzam, że praca doktorska stanowi twórczy wkład w rozwój dyscypliny artystycznej: Dyrygentura.

KONKLUZJA

W wyniku pozytywnej oceny pracy doktorskiej mgr Anety Czech stwierdzam, że doktorantka zaprezentowała oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego oraz wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie artystycznej: Dyrygentura.

Praca doktorska spełniła wymagania określone w artykule 13 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14.03.2003 (z późniejszymi zmianami).

Wnoszę więc do Rady Wydziału Edukacji Muzycznej Akademii Sztuki w Szczecinie o jej przyjęcie i nadanie stopnia doktora sztuki w dziedzinie: Sztuki muzyczne, dyscyplinie artystycznej: Dyrygentura pani mgr Anecie Czech.

Helena Nopce